

13.

Slovenski pisatelj vsekakor tudi ta trenutek in v razmerah, v kakršnih živimo, lahko stori kaj, da bi bila naša pot jasnejša. Za to so mu na voljo vsaj tri poti: pot neposrednega političnega delovanja; pisateljsko ustvarjalna pot, pri tem pa poskuša vplivati na ljudi z močjo umetniške besede; in pa pot javnega razmišljanja o najrazličnejših vprašanih slovenskega naroda in njegove državnosti. Med to zadnje sodijo tudi pričujoči odgovori na zastavljeno anketo Sodobnosti.

1. septembra 1990

Saša
Vuga

Zakaj sem norcu dal sedet na želvo

1/23. avgust 1990. Dobro je ponájvečkrat, ker ni veliko slabše. Pravljica o kmetu z nekaj več otroki: Prvemu je dal junico. Drugemu zapustil hišo – zadnjemu, desetemu, pa je s solzami stisnil v malho knjigo. Hiša je zgorela. Krava je pahnila parklje v zrak, spodvila rep; Knjiga je še tu. Usoda je, na videz le tjavdan, kot Bog v Cankarjevi priliki, zvrnila prst, nas posadila sëm. Lahko bi s hudobijo

tehtala, nas vrgla tja. Nam dala vzrok, da kolnemo, da jočemo. Blagoslovljena stiska, vsakršna, kadar je ogenj, če je moč, da se ji kdaj kot kládivar, s pestmi v razbitih sponah, vržeš v bran. Zakaj smo, kar smo (pa ne le pisatelji)? Kaj nas je, kljub vsemù, skiparilo v rod? Od kod zvestoba, ki je niti smrt v naših polnočeh ni zvegnila? Ne vem – še Lermontov ni tej skrivnosti uganil korenin: »Z ljubeznijo posebno ljubim domovino! Razum je čudne sam ne razloži. . . A rad imam – zakaj, ne vem še sam.« Zakaj Slovenec do današnjih dni ni klecnil? Biček v ločju, je pod vetrom jenjal, pa se z novim vetrcom zravnal? Od kod le črpa s tiho ihto, trmoglav? Iz dedove pripovedi, kako so v prahu, na kolenih (»Tudi jaz sem klečal.« Gradnik), spodaj je šumela Soča, dolgo pot iz mesta gor pospremili, objokani, Gregorčičev mrtvaški voz? Od kod, iz Mussolinijevih poskokov, krikov – šlo mi je na godčevski posmeh. Kot opica je z rokavico, zgrbljen, držal za ograjo iz kovanih šib. Gorica v hrum, 1942. Klopotal s čeljustjo, tolikšno kot gozdarjev podplät: »Sterminare tutti i maschi di questa maledetta razza!« Jah, *iztrebiti vse moške (samce) te preklete pasme*. Vneto si je lizal ustnice. Od kod, iz Corradinijevih razburjenih oči, še mlečnozobca, spremljevalca: »Vrag v Trnovskem gozdu 45! Bevk je grčal. Si potlačil kapo. Zgrabil samokres, Francè, kot medved rjul – prebili smo se.« Domovina je, na žalost, več: Kdaj le poštni zemljevid. Umazana stranišča. Roparji. Pa Mojzesove table, mrgolevaste od žretnih hroščev. Domovina ni le bridka Čedermačeva kantata z lece. So vrvi obupancev in mrzlih čumnatah: Obesiš se, nedeljske srajce pa ne posušiš. Je gnil krompir. In pozlačena usta predikantov. Prazni klasi, ki povsod stoje. So osli iz maneže Make-donca Filipa, pripravljeni, da jo prodajo za plehnat drobiž. So vampi. Domovina je včasih ko dva režlja kruha, vmes pa ti, kot hrenovka, nabrekla

od strahu. O domovini pleteš. O kateri – prvič jo imamo, pa jo že svinjamo, je iz *Testenin bivših bojevnikov*. Če bi zanihal, pustil stiskam križem kam, bi se predramil od sramu pred knjigo *Poslovilna pisma žrtev za svobodo*. Zadnjemu jo je, desetemu, zaupal, benjaminu, oče, ko se je poslednjikrat ozrl s praga, šel – kot gre iz veka na Slovenskem kmet.

II/24. avgust, Jernejev dan. Diši po hlapcih, sajah v soncu – za kostanji, v prostorih, vrh stopnic je slaba vest pribila ploščo iz nekakšne medenine (nič berljivo): Njim, ki so, pisatelji, trdo plačali zadnji dolg (svobodnemu slovenstvu). Govorimo si o palčkih, rečnih vilah, o rumenih psih. Je frcanje frnikol v plot pisateljstvo? Če pa je plot krog praga siv, visok, da le s trinožnika ugledaš list z gosenico (O. Henry)? V tintnik so zamešali hipermangan, pero potrli. V kot obesili posnetek božjega očesa – v posteljni omarici je tragiški, spodobno potempljan koturn. Romaš na Studenec gor, k Magajni. Terjaš, da si don Felipe Marenóstrum, španski kralj. Si v uhelj vtikaš krušne mrvice. Migljaš z baretom na kraguljčke. Školjko prosiš za pogovor z biserom: Na tri oči! Čudni čas v nič peha. Igranje pod prisilo. Breza s puško, z brzostrelko prestreljena (Simčičeva). Suho deblo so prenesli v mesto – brž jih je pognalo za cel gozd. Rasle so požrešno kot plevel. Kolikanj nadevani bedaki so nam vriskali zvrh rosinantov (še so tu, lahko podpričajo). Ker pa iz nič gleda nič, se je tam, tod nažgal odpor (z gorjupostmi). Obliznil plohe, plot: Otresal se je, rod, »slovenstva«, ne slovenstva. Bralce naj ogreva pijača strica Dolefa, pretkanost Radovana s plunko – breza ni sahnla. Vonjalo je po satiri 4000 dr. Nevesekdója. Kdor bi poudarjal atribut *slovenski*, tvegaš pred Simplificijev tribunal (izkušnja). Mar smo pozabili na utehe s *Hvalnico norosti*? Smo se res oslavljali s ceremonialom iz *Mračnjakov*? Nam ni kdo pretil iz fakultetnih izb spričo mladeniških kravat na kroglice? Postoj, kdor mimo greš: Takrat so na Slovenskem ginili zazidanci v gozdne rove, za bodočo žico, kot ličinke v suši! Poglavitno, skvarili so ruskemu človeku dušo (Mandelštamova). Postoj, »car la misère, c'est comme les Turcs: Ça peut revenir!« Kdo ve za pisca, ki bi kdaj izdal slovenski rod – izdal bi sebe. Prvi, naš, edini general je bil poet. Drugi so ga spet, spet (so tu, lahko podpričajo). Se kobacáli s trona pod oblak. Pisatelju za lon dajali molk, Cukrarno – terjali srce (Mefisto, poštenjak). »Zmerjali dostojno, tako rekoč v narodnoosvobodilnih izrazih« (Kalan). Slovenskega pisatelja ni zvaljala fanfara k barikadam. Sam se je prislonil k strelni lini. Sam zataval tik prikazni v zimsko noč. Nad njim, naivnim, se je krohotala družčina iz *Besov*. Vendar – brez glasu. Je svoje dni v muzeju visel Mussolinijev rokopis, naj strgajo iz črede v *Provinci vse pastirje*. Koga je papir vznemirjal? Ni ga več (Čekinov grad). Vsakršna mizerija je ko Turek, hitro je lahko nazaj. Kdaj bo v prostorih, vrh stopnic kdo vzdal k plošči drugo, iz srebra: Njim, za vse trpljenje po svobodi, v svobodi, za svobodo?

III/25. avgust, sobota. Soča sije na zahod, zelenkasta kot brušen bron. Povsod je tiho, kot po boju Ostrogotov z Odoakrom 489. tod nekje v pasjih dneh. Kje, v Leseni vasi? Mar Pod ključem, pri Vodivčku, tik ob Vólarjih – pod Gavgami gotovo ne. Zakaj pa ne? Je rila gor, Evropa, dol v divjem mrču naših grap, rogata v šlem, različna v barvi prašnih brad. Vem, da nič ne vem. Čeravno hranim Bonapartov vrček: »Kobaridci so mu ponudili piti, če se mu ne gabi, žolti od zadreg«. Čeprav se kod pokvari ura, čas beži,

1797: »Samo od peketanja konj so Podseljānu pokali zidovi. Korci cepali z udratih streh. Mrliči so se zdravih zob režali živim«. Jih, zamudnike, čakali v sencah kraj poti, *Krtov kralj*. Naj si na pomagāj vzamem akuratno knjižico *Napoleonove province*? Jojme, malo za metaforo, ki sem ji zvest, naj bo resnica v leposlovju telegrafski drog, žice sēm, tja pa domišljija. Sežem k Jurčiču, da bi skrojil v *Spominih starega Slovenca* plašč, ki mu je v žepu Pajk tovoril k Berezini mačka (kot v hladilniku), kadavrček skrivaj, potrpežljivo glodal, se izgloidal – Tolstoj, kajpak. Sam poveljnik v vojni, v miru, me bo vodil skoz karé, k opremi konjenic, v navzkrižni grom topov (*Orožje Ferdinanda Tancika* ne gre čez 17. vek). Podobe s *Tarč* ljubljanskih strelcev? Ducat čednih risb *Im Wandel der Jahrtausende*, celo David – na Sočo je obakraj legel kotlovinast mrak. Meglica, toliko je znanosti, eksaktnosti o vseh »globinah in plitvinah našega obstoja« (dr. Benhart). Veš pa le, da nič ne veš: Zakaj je, kam odšlo skoz Lombardijo v nič mogočno ljudstvo Langobardov. Vrtičkarski slovenski ljud pa je natanko tam, kjer je stoletja bil? Skrivnost. Celó v obsežnih pojasnilih k Pavlu Diakonu, popikanih s tiskarskimi napakami, je težek molk. Pa vržeš rôke v zrak: Je zgodovina res magistra? Ne bi pusto, prazno zeval srednji vek tja prek, do skal Tolminke, brez preskušenj, vročekrvnosti, grenčin plebanusa Joannesa (kljub žlahtni, kartuzijanski Rutarjevi skrbi)? O zgodovini naši sodim bolj spoštljivo kot Kosmač (na Belem križu, z luno v portoroški plimi): Ah, *Roma locuta*? Nas dela manjše, kot smo kdaj bili. Ko da ni naša. Le Martin Krpan, junak, ni tujec, provenient! Je pa mehak, prijazen bil do Valvasorja: Bogenšperški knez duha – garal je s fantazijo, iz strasti! Na moč je upošteval Schliemann, arheologove *Antiquités troyennes*. Improviziral v paganinijevskem allegru maestosu zdaj hehet zapetih učenjakov z galerij (Mira Mihelič: »Cirilček, nehaj!«). Potlej z mrdo molk, ko se je Priamov zaklad vzel amaterju pred oči. Prek polnoči sem tisto noč, vročičen, z belim, kanagalilejskim mesecem vrh plivkanj, pen, jemal iz pozlačene knjige: »Druzega na vem, ampak iz mojem gospudam lubem se jim pohlevno perporočimo no jim kušnemo njih roke ostaneoč Vaše gnade pokorno dejte Maria Isabella Marenzi«. S *Plemiškimi pismi* je raziskovalec v hipu, schliemannsko, podrl tempeljček iz kvart vztrajnih učeniških naukov (dr. Kidrič), da slovenskega »salonskega jezika« nikdar ni bilo. Slovenščina da je bila od zmeraj golk Matičkov, rokovnjačev, Mick. Pisatelji so navsezadnje srečni – lahko se pogovarjajo s seboj.

IV/26. avgust, Gospodov dan. Japonski *češplji* (pravijo Korošci) padajo na tla. Tam prek je o potresu 1348. Dóbrač odgrmel v dolino, združil 14 vasi. Ni samo Knežji kamen, Stol na Gosposvetskem polju: Še naš Herkuláneum je onkraj mej. Bo kdaj zakopal tuji strokovnjak do teh pradedov? Ne, mutec je nadležen, če spregovori. Pisatelj naj nam peče kruh iz žit, ki rastejo iz naših polj. Kar misli svet o nas, kaj mi o njem, deveta skrb. Svet misli nase. Brueghlovska veseloigra s stalnimi peršonami. Preveč metuljev smrtoglavcev nas je obletavalo, kar smo. Bi mar Prešernova »Kar je,« Kapsova trobenta v Grumu, brinovka iz Kosovelovih jesenskih slutenj spremenila kaj? Je koga Cankar v Parizu s *Hlapci*? Komedijanti so prišli, odšli, Sena teče. Sodb se ne bojim, poznam jih. Naj pisatelj odpacka, kar je zmazal drug? Pobeli grob? Kod hodijo apokaliptični krjaveljci? Docela rešeno so reševali do današnjih dni. Krilatci gabrijelci ognjevito znánili obzorje – koder pantalón razsaja, trava mre (so pa celó pokopališča o vseh

svetih lepa). Kranjec bere več, kot zanj trepeče modrec. Strah me je zapečkarstva. Pobarvanih plotov. Zvenkljanja kravjih zvoncev med povzdigovanjem. Hrapavih prevodov iz kvartarnih del. Rad imam podobo: Čedno je drevo, ki so mu veje s koreninami v harmoniji (z njih prek njih lahko potegneš Giottov krog). Ko se je Kankarjev *Kakur* prelil v spodobno italijanščino, je časnik dobrohotno zabeležil: Pisec k. u. k. provinc preteklega stoletja. Na Češkem jih je, Ogrskem precej. Razvratnost podeželskih tisk, *dejà connu*. Posajali so ga ob Alexandra Rosenfelda (Roda Roda), k Horvathu. Pa hitro pozabili nanj. Imel sem srečo: Dobri Pietro Prez, profesor, še živi (v San Donà di Piave). Srečo, ker sem mu po 50 letih rekel hvala, ga objel. Pri njem sem tudi prvič slišal *prevajalec, izdajalec*: Največkrat je nemogoče pravišnje presaditi avtorjevo misel. Videl ga ne bom nikoli več. Majhnega, kozaškega v nogé, ko da je svoje dni preždel na sodu. Stopicljávega, ko da ni več odtod. Sicer pa je moj slog neprevedljiv (Hieng). Rdeči češplji padajo na tla.

V/27. avgust. Slovenski jezik? Jezik je mehak, vendar prežveči vsakršno neumnost. Babjih pšen o neprimernosti slovenščine bo vsaj od Vraza sèm dovolj. D'Annunziovi analfabetki legionarji so jo sramotili s *cruccon* (govoriti v *kruhu*). Bratje neobritih brad so jo divjaško trgali učencem iz beril. V vojski boš vohun, če na skrivaj, v koprivju tik stranišč, prebiraš Breznika (izkušnja). Miha od Marinkov (*pars pro toto*) jo je žvečil ko tobak. Pri pikah čikal, bzikal. Usta krčil kot v *Maršruti polžev* – sta slovenska mati, dedov grob enako neprimerna? Poznavanje jezikov ni zasluga, njih neznanje je celo zločin, vendar: V kateri idiomatiki naj bi osmišljali Slovincem narodno zavest, odkrivali smodnik? Sračji kriki smrdokavre v pavjem perju. Kdor nas je kdajkoli brisal, je najprvo v praznih glavah slamo vžgal. Poznam ga, pravljico za hčerko je skrpúcal v esperantu. Jo kot kašo vsiljeval otroku pred nočjo – potlej na Dolenjskem župnika med pridigo prijel, kako ga od starinske materinščine zapeče v drob. In mora k bikarboni v žep (vrgli so ga ven). Kdor slovenščine pri nas ne mara, ta je le ne zna. Lepega, na veke let kot žlahtna goba v hlad zaprtega jezika. Ni pokončno zmogel *Biblije*? Se počasi stara, kar v okljukah in težavah dozori. Iz niča je le nič, iz anekdot pa: Dregnil je Simplicij v Avgušтина. »Kaj je Bog počenjal, preden je ustvaril svet?« Cerkveni dohtar, sv. Avguštin: »Hodil je v gozd napravljat les, da bi z grmado scvrl nje, ki vtikajo nozdrv v véliko skrivnost.« Villona, mošnjerezca, Italijan pokleka s prozo vanj, slovenščina »nikakršnih evropskih možnosti« ujame v sočen stih (Menart). Kdor hočeš brati skoz prihodnost, listaj v preteklost, je Malraux, pilot iz nekaj državljanskih vojn, v bran jemal francoski jezik pred brenčanjem internacionalcev (le po barvicah drugačnih ko tukajšnji nadnacionalci). Še preveč je na Slovenskem flagelantstva. Slepem se obeša za duha. Ni včeraj kdo sanjaril o slovenščini kot o sneguljčici v krsti pravljicne republike v evropski Aziji? V Benetkah je senat izbral pet modrecev v *sód časti*. Kogar je zadela sodba, ga še v belkastih nočeh krog Peterburga strah ni spustil spat (Casanova, *Zgodovina Poljske*). Mafijci kaznujejo neumnost s pomarančo. Nosiš jo kot pudelj kost kraj ribjih tržnic. Če pa ti limono zrinejo pod zob, si komaj slika v policijski kartoteki. Šalo proč, slovenščina se, roža popenjavka, smeje predikantom konca: Frcnejo tri bolhe v zrak, terjajo, naj se dežela praska. Smeje se, ta naš glicinijev cvet. Se trdovratno vzpenja v dni.

VI/28. avgust. (Zapis iz avtobusa v Hudajužni.) Smrad po sabljah, muze spe. Pot slaba, slabša. Vzdihi: Ah, mortadela! Čaranja preveč. Obljubljali, dolg zapisali v led. Ponujali na ognju, dim. Od vojne sèm v vlogi polfevdalnega pešpolka. Oken nič, ne vrat na hiši: Vzidanci. Vstop strogo prepovedan (Turkom ne, Butalcem!). Móstovži, Ljubljani spodkopavajo (kot v Grudnu) zid. V Šempetru kavke, plat zvoná. Nevreden količkaj pozornosti, kdor vrže krog in krog mostove v zrak. Profesor Bonča (lačni Londonov mornar) nakupil sveč, sardin, žveplenk. Vzdihi: Pozabil mortadelo! Mletje crkljih oslov, mul. Cirilica, debela Berta. V zadnjem letu usula več pomij, kot v zadnji vojni Hanibal (sovrag). Če bi razpredal o stvareh, ki se med njimi kdo spozna, zavlada mir pokopališč. Eksotikum balkanskega pravičnega razbojnika. Ciganska sprenevédavost, baroke padajo (zahvaljen Bog). V teatru prah. Pokròv zaškriplje s sarkofaga. Ekspurgacija: Prikaže se, zelenkast v nos, Brdavs. Potrgan v hlamudrače vrh kolen. S pištolico začrta novo smer (iz nje vendàr prišel!). Ob temle rajnkem bi Lenora zapahnila dver. »O mati, mati! Preč je, preč!« Še mene ne zanima več. Ukažem štorklji: Se kadi, drugam zagnezdi. Zbogom.

VII/29. avgust. Bog ve, čemú nas kdaj z neslanostjo mehča. Pozabljen časnikar (njegov najboljši članek *Trst, Primorski dnevnik je poročal: Poročilo*), ravnatelj na motvózih lutkovnih predstav, je vneto vztrajal, da slovenski pisec ziblje utopijo. Željo, ki je ne podpira (Lenin) rast političnih, razrednih sil. »Petnajst centimetrov nad življenjem ste, z glavó v oblaku!« Ni kaj tehtati v vrabčje čivkanje: Pisatelji so spet enkrat opravili, (ne) *kar veleva stan*. Kot zmeraj, kadar je na pragu stala (taka, in drugačna) smrt. Plačáli, s kmetom, po shakespearso, z mesom (plošča vrh stopnic). Trpeli, s kmetom, vsakršno goljufnost (plošče vrh stopnic še ni). Bevk je v gozd prinesel več ko tri brigade – svoj ugled: Po tem Primorec ni več spraševal za pot. Bevk, paradni konj med osli na paradi. Skôro je »dežela zdrsnila z nebeškega voza« (Radičkov, *Januarsko grozdje*). Barje, pestilenca, krvosesi. Dobrodušen čmrlj teleban. Večerje poglavarjev s poglavarji (ropanje Turčije): Psa podkupi – rod bo tvoj! Obup, če ne bi vrh moralnih razvalin brlela s citadele luč. Ječarji v Bégunjah so Prežihu prinesli mizico, črnilnik ob drevo (Košak). Po vojni so pisatelja (priimek neberljiv) kraj jelš Ljubljani odsunili z mesarskih kljuk. Pahnili v zdrizast mrak. Je vdrl Človekriba v škornjih, brcnil. »Včeraj mi je, zagorèl od morja, dlakasto ročico dal v dlan!« Variacije zdajšnjih mavric, sap, kalejdoskopov? Le krepijo. *Fascis* je odveč. Naj ščuke švigajo skoz plimo v Cerknici. Se v burji bije sto cvetov. Če bi pa kvartirmojster Bubo Fajfa spet prezračil kamrico za (tako, in drugačno) smrt. Marcial Agrikola potrkal iz noči. Millennium Vacca vlekel zajkljo iz cilindra, *Krtov kralj* – naj se nas lakota in zimski mraz usmili. Drugo bo že šlo.

VIII/30. avgust. Pisk pihál, korida, vrišč. Torero pa zvečer na ploh (theatrum anatomicum). Ni čudežnih trpotcev, lečnih bilj. Celo prijazen pes ima zobe. Od Grkov sèm vse te stvari ne zbudajo skrbi (le drame, kdaj komedijo). Čas, ki je podiral gledališki horizont, prinaša skladnost. V Cerkvi je nemir: Indijanska vrsta klerikov v koretlju ondan v Celju (Hermano cerkev je dotolklo). S svečami so šli sproščeno kot rekrut izpred vojašnice na sladoleđ. Ko sem začutil, kdaj že, glávo vrh kosti, sem se ustrašil (smo mu rekli) *Appellplatza* – ždiš. Mrliš kot Sizif v hrib, meglà.

Si na piščalko. Ribič ve, kako pogine ščep kobilic, stisnjenih (kot v narobe Aladinovo svetilko) v pločevinko. Še duhá ni zjutraj ven na pomagáj. Smet, metalo nas je pod preprogo. Mahničavska prepotenca, Cankarjev pol zaskrbljeni smeh? Kdor sprejme Pavla, mora Savla. Je še hlapec kod? Notranjski pejsaž: Oče nese krstico pod pazduho skoz mráz (Perko). Zakrnela pamet podeželskih ekspeditoric: Perpetuum mobile. Na màh – svet je drug. Ko da bi kdo zajécnil v starem letu, v novem pa pogreb. Večina ni še dihala (začudeno) sproščeno. »Ponesrečki! Na zunaj so nam hrbtenico zapirali v korzet, na znotraj pa krivili,« *Vseenost*. Valvasor je videl Sfingo – še verjel v čarovnice. Pošastni rani, čas med vojno, čas po njej. Le kdor ni zidal hiše, misli, da zidovi ženejo kot kumare iz tal. Doživljamo katarzo (po psihiatrijsko). Vendàr: Slovenec se je (prvič) vrnil čez domači prag drugače kot vojak v stari ruski pesmi (*Črno vino*). Te reči zarežejo v ponos kot nož v mak. Z gorjupostjo: Razkroj zanič idej bo za dolg vek (pri mladih) pahnil stran vsakršen tako imenovani *ideal*. Pet Slovencev, osem strank – pod lipo drevi pa ubran kvintet! Pogovor z drugim (z mislijo pri našem od povsod, ki ga več ni). Naj radovedni kibici stojé šahistom kar se da okrog hrbtã. Življenje se bo kakor zmeraj preigralo. Ni poti drugam. Najbrž edina panacea: Kogar bo kdaj strah – naj se ozre.

IX/1. september (kimavec: Živina kima pod obadi, Miklošič). Vse doslej nas ni pohrustala postrv. Od 18. nas sreblje krap. Dežela s pridržanim dihom. Maistra manjka. Rod idiotov (hlapcev ne: Odšli so 45. v nepovrat)? Kraj Baltika se krha valobran, tod pa Muenchhausen leta z mrežo za kaline. Bo pokazal čas, ali so strašni boj, Kočevski Rog in 45 zim intronizacij (revežev na duhu) dali plod? Je ta slovenska golgota tjavdan? Spet eno med svarili pred prihodnjo? Naše gláve, gobe v gajbah zelenjadarjev. Slovincem je že dvakrat križem šlo: Po prvi vojni nam je patriciat zadremal v lastno brado. Po drugi je alegorijo vsulo kot orehe v škač. Parafraziram Cankarja: Le kaj ima ta narod s kom takó nebeško skupnega, da se mu vdilj udinja v *vojni plen*? Jezika, vere ne, najmanj duhá! Po letu 18 nas je uropal vojske (s kinkanjem domačih izdajalcev). Po zmagoslavju 45. spet (s ploskanjem domačih izdajalcev). Kot kurji tat skrivaj je letos prizadel občinski brambi škodo na pihalnikih. Pod hlevsko leščerbo nekakšnega kočevarja – kdor je zapravil čast, mu je dovoljeno (po janičarsko) vse. Pognati roj lancknehtov nad palačo. Kučana pa Zlobca, Kmecla s krpo v ustih odpeljati kam. Kdor nas podi, nas v past, nastavljeno drugam. Na kikirik vadljájo krog zahodne meje (velik grom ni zmeraj velik dež). Za severno – upira se mi. Nič, 22. III. 1919: »Jebe se meni čitava Koruška za jedno samo selo na Kosovu gde je krv lio knez Lazar!« Zapisal sem (*et animam meam salvavi*, Turgenjev). Pod tistimle iluminiranim poveljnikom je potlej šlo, kot je. Slutili nismo, v sanjah, kolikanj vsegà bo v tej balkanski Safferladi (fijakarski žargon, debela hrenovka). Bo škratelj skočil skoz pokròv, ko bodo dregnili v Krležev arhiv? V deželi šepavcev vsak verjame, da koraka. V Afriki askárji romajo v svojo četo. Kranjec v tujo, ali pak v zapor. Od leta 20 nam soldata vračajo v poceni (ordonančni) krsti. Zgodovina gleda raz oblak. Profesor Bonča je na pómlad v 41. zakuhal greh ubežništva. Izvlekel pumparice, šajkačo zagnal ob koš: Eno glávo mi je Bog nasadil! Čému naj bi jo položil na oltar? (Ahac, pa Vitomil pa – Brejc umira). Vonj po pušpanu, je dež, je kap. Cincäv homunkulni maši z oteklim palcem strgan žleb. Morala zgodb: Cortez ni v 1519. mostov in ladij žgal za beg.

X/2. september. Je Kajn, je Abel v svetem pismu (Abel je v hebrejščini *minljivost*). Na Slovenskem ne: Sta Kajna dva, dva Abela. In je tolminski policaj Fanfara s hrčkastimi zrkli v nosu, ploskonog. Pa smo, rumenkasti kot koloradski hrošč, s ključavničarskim minijem rezali prek hiš ob Soči, belih kot ob vzhodu sneg, ponosna rekla – enega se spomnim: *Koprive bomo jedli, vendar v svobodi!* Fanfara je pod večer pošto dal, naj se do jutra reklo zbríše: Množice zastruplja. Kam natanko je Fanfari tleskal um (tja, hitro sèm, kot jezik pri mravljinčarju), ne vem. Da bi ga, starčka s kodrci na vzlet, nadlegoval, je pa grdo.

XI/3. september: Ni s samomorom sprožil (devetdesetletni) dr. Hribar prvih strel v bersaljere na biciklu? Kdo je potrl skladno rast meščanstva? Nas (pred sosedi) zvrnil daleč kam nazaj? Bevk, pogumni hlapec vsemù slovenskemu: Jah, komunisti so hudobni (Vidmar). Je pa oblast za nas, *Slauènce*, od Boga. Nobeden nam je ne lovi v dar kot šojo pod klobuk. O prvi vnémarnosti odleti! Čeprav jo je do dna spoznal (Trnovski gozd), je tej ostal, *Slauènc*, do konca zvest. Napenjal se je dan nešojenega *mitinga* z lažjo kruh, sol. Vrh trga je premrl mož odklepal v avto: Če bi nas Bavarci pobaváрили, bi zdaj bil todle mir! Če – Bernard Clairvojski, stiški priproš-njik. *Doctor mellifluus*, medeni modrec. Nemške plemiče, Francoz, je (Laba, 1147) metal nad Slovane: »Z božjo pomočjo! Doklèr ne bo njih vera, rod uničen!« Ostanke so prodali Saracenom. Politika (doslej?) vseh barv nas je zlamljala k pokorščini. Nam s pismouki grbila preteklost v stokanjé desetih bratov. Avtodestrukcija: Kdor si bo pod vodo dlje zatiskal nos, dobi piškot! Nas bo mejaš spodobno vzel, če se sami pohlevno? Skrivljenost, zardevanje, jecljanje. Nasičeni smo s hrano. Zredčil se nam je kisik (vrednot). Španec roma v gorska gnezda rekonkviste kot na božjo pot. Sholár pri nas pa nič o Dantejevih dneh, ko je slovenski gospodar v Trstu ladje gnal po Sredozemlju kot prek jezera o binkošti v Bohinj (Buči, *morje* ni le Jenkova romantična mušica). Jutri je v nas. V znamenje naj vstanejo, ko bomo bleđi, puntarske, pa Maistrova, osvobodilna vojska. Sèm bi rad prištel nesrečno vero domobrancev. Vsaj obsoških, ki počivajo kraj Fojbce nad Grgárjem. Žal, ne gre. K polici zgrabim, h knjigi (*Die Operationszonen Alpenvorland und Adriatisches Kuenstenland*, Stuhlpfarrer, 1969). Molčim v molk fotografij. Ko je sovražnik Abeloma velel v Kajna: Huje kot stotero smrt zamerim tujcu zágozdo, ki nam jo je zabil v srce. *Vae victis* se pritakne sam. Iz veka je učenec slab. *Magistra* pa zanič: Obešenci na Valvasorjevih vejáh. Razbita trupla, pahnjena s pečín. Če ne bo pameti, pokončnosti, ni pomoči. Plundráv sneženi mož. Na njivi strah v bermudski kamizolici. Še krokodiljih solz nihče ne toči zanj, ki je bil zanj nihče.

XII/4. september. Zakaj sem norcu dal sedet na želvo? Žge me naša šentjernejska noč. V pariški zeva skoz temò 2000 hugenotskih trupel. Nič za Francijo, naj – kot roj metuljev so (Voltaire) posekanci od 1572. obleteli svet. Vidim ga, ki nam je gozd obsul s kámenjem lobanj: Sime Kninski, prste meče v fotografa. Brki z guslarskih folklor. Ko da se mu je pod nosič skoráčil bel, mehak baročni angel (brez stopal). Odide v skokcih, rjav kot pajek – čas takrat, ni najaveč novačil invalidov? Kdo je, kod (v penah zmagoslavja) narodu načrtoval pohabo? »Trebiti! Prignali bomo ducat vlakov lákotnih, trpežnih bósenskih ciganov, pa bo v kranjski nagelj spet zavriskal jok otrok,« *Sodobnost*, 1990. V *Krokarju št. 2* bi Poeju pravšnje

padel v verz matijevski refren »Pobit'!«. Iz kaosa v blodnjak, astrologija, Tibet, ne razumem. Kaj je pomrmral Danilo (bolničar iz Franje) kraj grobov prijateljev pri Sv. Mavru? »Streljali smo v napačne: Mladost so nam ukradli. Osvinjali čast.« Prvi sem, če me ne vara, pisal o kočevskih lepotijah (1969, *Vseenost*). Oče je v Ferdrenku tolkel tlako. Roman so tod zatišali – si včasih rad priključem kritikovo ironijo z radia Trst (Jevnikar): »Gospod, če vas v domovini ni nihče zaprl, vlada tam svoboda.« Zakaj sem norcu dal sedet na želvo? Spričo metafore (je šel kipar v kip in kip v palačo Pitti): Dvorni revček Medičejca Veličastnega v Domicijanovi apoteozi (tā trinog je trebil Jude, pisatelje, kristjane, zaboden). Z obalno pimpinelo vrh klobasastih bedresc. Gol kot skuta. Bore let bo jahal njo, ki trdoživo doživi strašansko starost (prek 200). Narava neusmiljeno stari pigmejce: Skôro bo telebnil. Narod pa naprej, korak v korak, potrpežljiv – želva. Odgovor je na XII. vprašanje: Zato sem norcu dal sedet.

XIII/6. september. Bogkov kot se prazni. Tam na mäh od rje pade Kajfež, tu kositrn Pilat (Baraba se je sam privezal). Race švigajo v jesenski čas. Meglà v Italiji: Grebejo kot miš po skrinji v dragocenosti risorgimenta (R so stolkli v r). Iz tabernaklja trgajo monštranco s hostijami: Cavour, Mazzini, Garibaldi! Terjajo jih v galeotsko gajbo. Vstaja proti Avstriji, svoboda, prepород – ni šlo za bedno državljansko vojno? Hlad iz (apeninskih) kraških jam, ki so jih 45. napolnili komunisti, veje k rimski skupščini. V Srbiji pa, na vek: Prek polj je rodovitno vstal tobak (velikolistni, *kmečki*). Mègla, država naša je krilata. Ko mravlji krila poženó, pravijo na Portugalskem, bo po njej (Lermontov: »Zbogom, umazana Rusija!«). Tod se, na gaspárijevskem križpotju, kdo zamisli. Spomni Masarykove moralne policije (Cerkve). Spomni: Želi smo, kar je od Hrena veter zasejal. Mimgrede še: Nemški general je, kot je prav za generala, vdrl skoz portal. V kotu je prelat večerjal krožnik posoljene pese. »Eminenca! Tu, vstopnica za častniško skladišče!« Škof Wyszynski, rojen v levu (in Poljak): »Hvala. Jem, kar je moj narod.« Mègla, nostalgija, Cincinat: Vzor zato, ker jim je dvakrat rešil domovino? K njivi mu je pretor z liktorji prinesel 458. diktatorske insignije. Čedno je, vojak, potolkel Ekve. Vrnil legije, čast, oblast. Se vrnil k oljkam, k volu, čist. Primorce je do 14. hrabril Gregorčič, do 41. Bevk. Dobre ure kažejo (celo v megli) naprej. Meglà, živimo mirne dni strahu. Prèziha se (ne pisateljski ne kmečki) kelih ni ogibal. Vèndar, *Požganica*: »V zgodovini se bo enkrat reklo: Vse skupaj je bila godlja, edino borba za narodno svobodo je bila pozitivna.« Opraviti, kot se spodobi, cincinat. Zanje, ki jih níkdar več ne bo. Zanje, ki še bodo tod. In se vrtni na podstrešje, k svoji vesti, v rokopis.